

RP 71/2013 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 18 kap. i aktiebolagslagen och av 5 och 6 § i handelskammarlagen

I denna proposition föreslås ändringar i aktiebolagslagen och handelskammarlagen. Ändringar föreslås i förfarandet för inlösen av minoritetsaktieägares aktier. Sammansättningen av Centralhandelskammarens inlösningsnämnd föreslås bli ändrad så att minst en medlem utses på förslag av en organisation som företräder investerare. Det föreslås att inlösenförfarandet ändras så att inlösningsnämnden inte behöver ansöka om förordnande av en god man hos tingsrätten, om det inte är nödvändigt med tanke på minoritetsaktieägarnas rättsskydd. Dessutom före-

slås ändringar i bestämmelserna om inledande av inlösenförfarandet och tidpunkten när ränta på lösenbeloppet börjar löpa. Det föreslås att beslut om val av skiljemän och beslut om val av en god man ska kunna överklagas och att den gode mannen ska ha rätt att överklaga en skiljedom samt att besvär över inlösenbeslut som fattats av skiljemän ska koncentreras till en enda tingsrätt i syfte att effektivisera inlösenförfarandet och förbättra aktieägarnas rättsskydd.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2014.

INNEHÅLL

INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 NULÄGE	4
1.1 Lagstiftning och praxis.....	4
1.1.1 Centralhandelskammarens inlösningsnämnd — sammansättning och kostnader	4
1.1.2 Förordnande av skiljemän, ansökan om förordnande av en god man och inledande av skiljeförfarande	4
1.1.3 Skiljeförfarande och överklagande av skiljedom	5
1.1.3.1 Lagstiftning	5
1.1.3.2 Antalet ansökningsärenden och behandlingstidernas längd i tingsrätterna ...	6
1.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU	6
1.2.1 Förordnande av skiljemän, ansökan om förordnande av en god man och inledande av skiljeförfarande	6
Europeiska unionen	6
Danmark	7
Norge	7
Sverige	7
1.2.2 Överklagande av skiljedom	8
Danmark	8
Norge	8
Sverige	9
1.3 Bedömning av nuläget	9
1.3.1 Centralhandelskammarens inlösningsnämnd — sammansättning och kostnader	9
1.3.2 Målbolagets ställning vid inlösenförfarandet, inledande av förfarandet och ränta på lösenbeloppet	9
1.3.3 Förordnande av skiljemän och ansökan om förordnande av en god man.....	10
1.3.4 Överklagande av skiljedom	12
2 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	13
2.1 Målsättning.....	13
2.2 De viktigaste ändringsförslagen	14
3 ANDRA FRÅGOR SOM TAGITS UPP UNDER BEREDNINGEN	15
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	15
4.1 Ekonomiska konsekvenser	15
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	16
4.3 Samhälleliga konsekvenser	16
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	17
DETALJMOTIVERING	19
1 AKTIEBOLAGSLAGEN	19
18 kap. Inlösen av minoritetsaktier	19
2 HANDELSKAMMARLAGEN	20
3 IKRAFTTRÄDANDE	20
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	20
LAGFÖRSLAG	21
1. Lag om ändring av 18 kap. i aktiebolagslagen	21

2. Lag om ändring av 5 och 6 § i handelskammarlagen	23
BILAGA	24
PARALLELLTEXT	24
1. Lag om ändring av 18 kap. i aktiebolagslagen	24
2. Lag om ändring av 5 och 6 § i handelskammarlagen	27
BILAGOR.....	29

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

1.1.1 Centralhandelskammarens inlösningsnämnd — sammansättning och kostnader

Enligt 5 § 1 mom. i handelskamarlagen (878/2002) tillsätter Centralhandelskammarens delegation för tre år i sänder en inlösningsnämnd som har till uppgift att välja skiljemän och ansöka om förordnande av en god man i de inlösensituationer om vilka särskilt föreskrivs i aktiebolagslagen (624/2006).

Inlösningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande samt minst fem men högst sju andra medlemmar, som ska åtnjuta allmänt förtroende och ha kännedom om näringslivet. Ordföranden, vice ordföranden samt två av de övriga medlemmarna ska ha avlagt juris kandidatexamen, och två av dem ska ha behörighet för domartjänst (5 § 2 mom. i handelskamarlagen).

Centralhandelskammaren svarar för inlösningsnämndens kostnader och fastställer grunderna för arvodena till nämndens ordförande och övriga medlemmar. Centralhandelskammaren har rätt att hos sökanden ta ut en avgift för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man (6 § 2 mom. i handelskamarlagen). I praktiken ålägger inlösningsnämnden inlösaren att betala dessa kostnader på basis av specialbestämmelsen i 18 kap 8 § i aktiebolagslagen också i det fall att sökanden är en minoritetsaktieägare.

1.1.2 Förordnande av skiljemän, ansökan om förordnande av en god man och inledande av skiljeförfarande

För att minoritetsaktier ska kunna inlösas ska Centralhandelskammarens inlösningsnämnd på ansökan av en part utse ett tillräckligt antal opartiska och oavhängiga skiljemän som har den sakkunskap som uppdraget krä-

ver och, i det fall att flera skiljemän utses, förordna en ordförande för dem. I ansökan ska sökandens lösningsanspråk specificeras och motiveras (18 kap. 4 § 1 mom. i aktiebolagslagen). Enligt förarbetena till lagen följer opartiskhets- och oavhängighetskravet också av lagen om skiljeförfarande (967/1992) (RP 109/2005 rd, s. 171).

Det lagstadgade skiljeförfarandet inleds när ansökan eller en kopia av den delges motparten. Om delgivningen sker så som avses i 18 kap. 5 § 2 mom., dvs. så att den gode mannen ta emot en delgivning på minoritetsaktieägarnas vägnar, inleds förfarandet när ett meddelande om ansökan delges och publiceras i den officiella tidningen (18 kap. 4 § 2 mom. i aktiebolagslagen). Enligt den juridiska litteraturen (Airaksinen—Pulkkinen—Rasinaho, Osakeyhtiölaki II, 2010, s. 567) är det möjligt att inlösenförfarandet inleds vid olika tidpunkt för olika minoritetsaktieägare. På lösenbeloppet ska för tiden efter det att skiljeförfarandet inletts betalas en ränta som svarar mot den i 12 § i räntelagen avsedda referensränta som gäller vid tidpunkten i fråga (18 kap. 7 § 1 mom. i aktiebolagslagen). Av den gällande lagens ordalydelse framgår inte vem av de aktörer som nämns i bestämmelserna om inlösen — en majoritets- eller minoritetsaktieägare i egenskap av sökande, målbolaget eller den gode mannen — som är skyldig att underrätta de övriga aktieägarna om ansökan och publicera den i den officiella tidningen. I praktiken har åtminstone publiceringen av ansökan skötts av den majoritetsaktieägare som krävt inlösen. Denna ägare kan då dröja med publiceringen, med den påföljden att räntan på det lösenbelopp som han eller hon ska betala på motsvarande sätt börjar löpa först senare.

Inlösningsnämnden ska efter att ha fått en ansökan om val av skiljemän hos domstolen ansöka om förordnande av en god man för bevakning av minoritetsaktieägarnas intressen vid skiljeförfarandet, om inte samtliga parter har meddelat att de anser att en god man inte behövs. Tingsrätten kan förordna en

god man utan att minoritetsaktieägarna hörs. Förordnandet av en god man ska antecknas i handelsregistret (18 kap. 5 § 1 mom. i aktiebolagslagen). Inlösningsnämnden behöver inte på eget initiativ utreda parternas ståndpunkt i ärendet. I praktiken kan en inlösare till ansökan foga de övriga parternas skriftliga meddelanden om att någon god man inte behöver förordnas. Om minoritetsaktieägarna är många är det i praktiken inte möjligt att få sådana meddelanden. Om meddelanden inte har fåtts från samtliga parter, ska inlösningsnämnden lämna in en ansökan om förordnande av en god man till tingsrätten. Ansökan ska i allmänhet göras omedelbart efter att ansökan om skiljeförfarande har kommit in. Skyldigheten att förordna en god man gäller också ett sådant inlösenförfarande där en minoritetsaktieägare har krävt inlösen, om parterna inte går med på något annat (RP 109/2005 rd, s. 172).

I praktiken ansöker inlösningsnämnden om förordnande av en god man i genomsnitt inom en vecka efter det att ansökan om val av skiljemän anlänt medan domstolen förordnar en god man i genomsnitt inom åtta dagar efter det att ansökan om förordnande av en god man anlänt. Ansökan om val av skiljemän och meddelandet om förordnande av en god man ges i allmänhet för kännedom till motparterna inom en vecka efter det att den gode mannen förordnats, och motparterna har då två veckor på sig att svara innan skiljemannen eller skiljemännen tillsätts. I praktiken inleds skiljeförfarandet således i allmänhet inom ca tre veckor från det att inlösningsnämnden fått en ansökan om val av skiljemän.

Enligt uppgift från Centralhandelskammaren har det medan den nya aktiebolagslagen varit i kraft gjorts 63 ansökningar om förordnande av en god man (februari 2013). Av dem har 16 gällt publika aktiebolag och 1 ett europabolag. I praktiken är det alltid tingsrätten som har utfärdat ett förordnande av en god man (Bilaga 1).

Av fallen har 16 behandlats vid Helsingfors tingsrätt, 5 var vid Tammerfors, Åbo och Vasa tingsrätt, 4 vid Ålands tingsrätt, 3 var vid Lahtis, Birkalands och Egentliga Finlands tingsrätt, 2 vid såväl Esbo som Uleåborgs tingsrätt samt ett vid Södra Karelen,

Kuopio, Österbottens och Satakunta tingsrätt. I de enskilda fallen är förfarandets längd, som inleds med att Centralhandelskammarens inlösningsnämnd gör en ansökan och slutar med att tingsrätten fattar ett beslut, nästan utan undantag högst 20 dagar (Bilaga 2).

1.1.3 Skiljeförfarande och överklagande av skiljedom

1.1.3.1 Lagstiftning

Meningsskiljaktigheter som gäller inlösenrätt och lösenbelopp ska överlämnas till skiljemän för avgörande enligt vad som föreskrivs i 18 kap. i aktiebolagslagen. Vid detta lagstadgade skiljeförfarande ska lagen om skiljeförfarande iaktas i tillämpliga delar, till den del något annat inte följer av bestämmelserna i 18 kap. (18 kap. 3 § i aktiebolagslagen). I praktiken har skiljemännen på basis av hänvisningsbestämmelsen givit minoritetsaktieägarna handledning i procedurfrågor, om de märkt att minoritetsaktieägarna varit utan biträde och att procedurfrågorna varit oklara för dem. Av 18 kap. 7 § i aktiebolagslagen följer dessutom en skyldighet för skiljemännen att fastställa det gängse priset för aktien och på grund av detta en skyldighet att åtminstone i någon mån skaffa de utredningar som behövs för att bestämma priset. Om parterna inte lagt fram tillräckliga utredningar för att priset ska kunna bestämmas, har skiljemännen i praktiken kunnat uppmana parterna att lägga fram sådana utredningar som skiljemannen finner nödvändiga. I sista hand ska utredningarna skaffas självständigt.

Den som är missnöjd med en skiljedom får överklaga den genom besvär hos tingsrätten på bolagets hemort. Besvärsskriften med en kopia av skiljedomen ska tillställas tingsrätten senast 60 dagar efter registreringen av skiljedomen (18 kap 10 § 1 mom. i aktiebolagslagen).

Tingsrätten ska när den behandlar besvären i tillämpliga delar iaktta vad som i 8 kap. i rättegångsbalken (4/1734, nedan också RB) föreskrivs om behandling av ansökningsärenden. Tingsrätten är t.ex. i princip behörig i en sammansättning med endast ordföranden (2 kap. 5 § 1 mom. 1 punkten i RB). I prakti-

ken har dessa inlösentvister dock i de största tingsrätterna i allmänhet behandlats i en sammansättning med tre domare. Tingsrätten kan inte heller meddela en tredsdom i ett ärende som gäller överklagande av en skiljedom (RP 109/2005 rd, s. 177). På basis av en motsatsvis tolkning av 24 kap. 2 § i aktiebolagslagen behandlar domstolen i allmänhet inte överklagande av en skiljedom som ett brådskande ärende. Endast undantagsvis och i enskilda fall kan tingsrätten på basis av 19 kap 1 § i RB på yrkande av en part besluta att ett mål eller ärende förklaras brådskande, om det finns synnerligen vägande skäl att behandla det före andra mål och ärenden med hänsyn till rättegångens längd, målets eller ärendets natur och dess betydelse för parten samt andra grunder för brådskandeförklaring.

Tingsrättens beslut i ett ärende som gäller en inlösentvist får överklagas genom besvär hos högsta domstolen om denna meddelar besvärstillstånd med stöd av 30 kap. 3 § i rättegångsbalken. Vid överklagandet ska i tillämpliga delar iaktas vad som i 30 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om fullföljd i ärende som hovrätten handlagt i andra instans. Vad som föreskrivs om hovrätten gäller då tingsrätten (18 kap. 10 § 2 mom. i aktiebolagslagen).

Överklagande direkt från tingsrätten till högsta domstolen har motiverats med att ett fyrastegs rättegångsförfarande i ärenden som gäller lösningsrätt och lösenbelopp anses vara onödigt tungrovt och tidskrävande (RP 109/2005 rd, s. 33).

Den i aktiebolagslagen angivna möjligheten till överklagande begränsar dock inte partens rätt att väcka talan om upphävande eller ogiltigförklarande av en skiljedom så som föreskrivs i lagen om skiljeförfarande (50 § 1 mom.).

Högsta domstolen har i sitt avgörande HD 2010:30 tagit ställning till huruvida ett mål kan behandlas i ett förfarande enligt aktiebolagslagen då man i målet förutom de grunder för överklagande som avses i aktiebolagslagen också åberopar grunderna för ogiltighet i lagen om skiljeförfarande. Högsta domstolen ansåg i sitt avgörande att en domstol som avses i 18 kap. 10 § aktiebolagslagen är behörig att pröva överklagande av en skiljedom även då en grund för ogiltigförklaring eller upphä-

vande av skiljedomen enligt lagen om skiljeförfarande har åberopats, om målet har inletts inom den tidsfrist som anges i aktiebolagslagen.

1.1.3.2 Antalet ansökningsärenden och behandlingstidernas längd i tingsrätterna

I samband med beredningen av förslaget blev de största tingsrätterna tillfrågade om hur många överklaganden baserade på 18 kap. 10 § i aktiebolagslagen som behandlades under åren 2006—2010 och hur långa behandlingstiderna var. Helsingfors tingsrätt hade årligen fått ta emot 1—2 besvär och de övriga tingsrätterna totalt 0—2 besvär. Behandlingen av besvärärendena hade tagit 2—10 månader i anspråk. Det saknas heltäckande detaljuppgifter om behandlingstiderna vid de enskilda tingsrätterna, eftersom de ärenden som avses i 18 kap. 10 § i aktiebolagslagen registreras i en allmän kategori i domstolarnas datasystem och eftersom domstolarna i samband med den riktgivande enkäten inte uppmanades att sortera ut fallen i systemet manuellt. Allmänt kan dock konstateras att tingsrätterna får få sådana besvär att behandla som gäller skiljedomar som meddelats med anledning av meningsskiljaktigheter i fråga om lösningsrätt och lösenbelopp.

Också antalet ärenden som hänför sig till skiljedomar som meddelats vid frivilligt skiljeförfarande är få vid tingsrätterna. Som exempel kan nämnas att det vid landets samtliga tingsrätter år 2010 avgjordes totalt 15 ärenden som gällde verkställighet av en skiljedom, av vilka åtta avgjordes inom Helsingfors hovrättsdistrikt.

1.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

1.2.1 Förordnande av skiljemän, ansökan om förordnande av en god man och inledande av skiljeförfarande

Europeiska unionen

I Europeiska unionens bolagslagstiftning saknas bestämmelser om inlösen av minoritetsaktieägares aktier.

Danmark

I den danska bolagslagen (lov nr. 470 af 12. juni 2009 om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven)) föreskrivs att en aktieägare som äger mer än nio tiondelar av ett bolags aktier och innehar en motsvarande del av rösterna har rätt att lösa in minoritetsaktierna (70 § 1 mom. i selskabsloven). Om bolagsordningen inte innehåller bestämmelser om grunderna för beräkning av lösenbeloppet och parterna inte är eniga om lösenbeloppet, bestäms aktiernas lösenbelopp av en skiljeman utsedd till uppdraget av underrätten på bolagets hemort (70 § 2 mom. i selskabsloven). I den danska bolagslagen finns inga bestämmelser om en god man eller motsvarande som företräder minoritetsaktieägarna eller om inledande av skiljeförfarande.

Bolagslagen saknar också specialbestämmelser om en parts rätt att överklaga tingsrätts beslut. På överklagande av ett sådant beslut tillämpas således allmänna bestämmelser.

Norge

Enligt de norska lagarna om privata och publika aktiebolag (Lov om aksjeselskaper, 1997—06—13 nr 44 (aksjeloven) 4—26(1) § och Lov om allmennaksjeselskaper, 1997—06—13 nr 45, (allmennaksjeloven) 4—25(1) §), vilka innehåller likadana bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier, har ett moderbolag som äger nio tiondelar eller mer av ett dotterbolags aktier eller innehar ett motsvarande röstetal rätt att lösa in de övriga aktierna i dotterbolaget. Lösenbeloppet bestäms vid ett lagstadgat skiljeförfarande (på norska skjønn), om parterna inte är eniga i ärendet eller om majoritetsaktieägarens erbjudande om inlösen inte accepteras (aksjeloven 4—26(2) §, allmennaksjeloven 4—25(2) §).

I de norska lagarna om aktiebolag finns inga bestämmelser om en god man eller motsvarande som företräder minoritetsaktieägarna. Det föreskrivs inte heller om inledande av skiljeförfarande eller om ränta som betalas på lösenbeloppet. På dessa omständigheter tillämpas således allmänna bestämmelser.

Enligt den norska lagen om skiljeförfarande (Lov om skjønn og ekspropriasjonssaker, 1917—06—01 nr 01, (skjønnsprosessloven)) är det länsfullmäktige (fylkestinget) som på förslag av tingsrätterna och kommunstyrelserna väljer ut de personer (utvalg) som kan utses till skiljemän. För en inlösentvist förordnas skiljemannen av tingsrätten eller en domare (11, 12 § och 14 § 1 mom.). I den norska lagen om skiljeförfarande föreskrivs inte om en parts rätt att överklaga ett beslut om förordnande av skiljeman.

Sverige

Enligt den svenska aktiebolagslagen (nedan också SABL, 2005:551) har en aktieägare som innehar mer än nio tiondelar av aktierna i ett aktiebolag rätt att av de övriga aktieägarna i bolaget lösa in återstående aktier. Också den vars aktier kan lösas in har rätt att få sina aktier inlösta av majoritetsaktieägaren (22 kap. 1 § 1 mom. i SABL). En tvist om huruvida det finns en rätt eller skyldighet till inlösen eller om lösenbeloppets storlek ska prövas av tre skiljemän (22 kap. 5 § 1 mom. i SABL). På skiljeförfarande tillämpas förutom SABL i tillämpliga delar lagen om skiljeförfarande (1999:116).

Om en majoritetsaktieägare vill lösa in aktier och det inte kan träffas en överenskommelse om detta, ska han eller hon hos bolagets styrelse begära att tvisten avgörs av skiljemän och uppge sin skiljeman (22 kap. 6 § i SABL). Den andra skiljemannen väljs av minoritetsaktieägarna och den tredje skiljemannen av de redan valda skiljemännen (22 kap. 7 § i SABL och 13 § i lagen om skiljeförfarande). Om inte samtliga i aktieboken införda aktieägare, som lösningsanspråket riktas mot, inom den angivna tiden har uppgett en gemensam skiljeman, ska styrelsen hos registemyndigheten (Bolagsverket) ansöka om att en god man utses (22 kap. 8 § i SABL).

Om överenskommelse inte träffas ska en minoritetsaktieägare kräva att inlösentvisten avgörs i skiljeförfarande på det sätt som föreskrivs i lagen om skiljeförfarande. Har parterna inte bestämt något annat inleds skiljeförfarandet när en part tar emot en begäran om skiljedom (19 § i lagen om skiljeförfarande). Aktiebolagens bestämmelser om val

av skiljemän, förordnande av god man och den gode mannens uppgifter tillämpas inte på ett skiljeförfarande som inletts på initiativ av en minoritetsaktieägare.

Ett skiljeförfarande inleds så att en minoritetsaktieägare har rätt till ränta enligt räntelagen på lösenbeloppet från den dag någon av parterna begärde att tvisten skulle prövas av skiljemän till dess att den dom, där lösenbeloppet har fastställts, har vunnit laga kraft (22 kap. 3 § i SABL). Utgångspunkten för bestämmelserna om tidpunkten för beräkning av ränta och om räntesatsen är att minoritetsaktieägaren ska kompenseras för att han eller hon under inlösenprocessens gång inte kan placera lösenbeloppet på något annat sätt (Prop. 2004/05:85, s. 457).

Registermyndighetens förordnande om en god man får överklagas till Stockholms tingsrätt och ärendet ska prövas skyndsamt (31 kap. 3 § 2 mom. i SABL).

Den som utses till god man ska vara lämplig för uppdraget (22 kap. 9 § i SABL). Om behörigheten föreskrivs dessutom separat i 12 kap. 14 § första stycket 2—6 rättegångsbalken. Den gode mannen ska utse en gemensam skiljeman för minoritetsaktieägarna, och i tvisten bevaka frånvarande aktieägares rätt (22 kap. 10 § i SABL).

Hovrätten kan på talan av en part upphäva en skiljedom helt eller delvis, om skiljemännen har utsetts i strid med parternas överenskommelse eller lagen om skiljeförfarande (34 och 43 § i lagen om skiljeförfarande).

1.2.2 Överklagande av skiljedom

Danmark

Enligt den danska bolagslagen får en skiljemans avgörande överklagas hos domstolen på bolagets hemort inom tre månader från skiljemannens avgörande (67 § 3 mom. och 70 § 2 mom. i selskabsloven). Enligt 238 § 3 mom. i den danska rättegångslagen (lov om rettens pleje, nr. 1053 af 29. oktober 2009) kan talan som väcks av bolaget mot de enskilda aktieägarna eller uppstår mellan dessa behandlas vid underrätten på bolagets hemort.

En dom meddelad av en underrätt i ett civilrättsligt ärende kan av parterna överklagas

hos den länsrätt i andra instans (landsret) inom vars domkrets underrätten finns. När besvären gäller ett civilrättsligt ärende vars ekonomiska värde uppgår till högst 10 000 danska kronor, måste besvärstillståndsrådet (procesbevillingsnævnet) bevilja besvärstillstånd. Besvärstillstånd kan beviljas om ärendet är av principiell karaktär eller särskilda grunder talar för det (368 § i rättegångslagen). En dom som meddelats av en länsrätt i ett civilrättsligt ärende kan i princip inte överklagas hos högsta domstolen. Besvärstillståndsrådet kan dock bevilja besvärstillstånd i principiellt viktiga ärenden (371 § i rättegångslagen).

Norge

I den norska lagen om skiljeförfarande (skjønnsprosessloven) föreskrivs om två förfaranden i olika sammansättningar: ett rättsligt skiljeförfarande, som leds av en domare, samt ett skiljeförfarande som leds av en länsman, fogde eller polischef (1 § 1 mom. i lagen om skiljeförfarande). Vilken fullföljdsdomstolen i första instans är beror på den ursprungliga skiljedomstolens sammansättning. Besvär som gäller ett ärende som avgjorts av en skiljedomstol under ledning av en länsman, fogde eller polischef behandlas av tingsrätten. Besvär som gäller ett ärende som avgjorts i ett rättsligt skiljeförfarande behandlas av lagmansrätten, som i Norge utgör en domstol i andra instans vid civil- och brottmål (30—34 i lagen om skiljeförfarande).

Ändring i ett avgörande av en fullföljdsdomstol i första instans kan sökas på grund av ett fel i rättstillämpningen eller på grund av förfarandet (38 § i lagen om skiljeförfarande). På överklagande tillämpas de allmänna bestämmelserna i kapitlen 29 och 30 i lagen om rättegång i civila ärenden (Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven), 2005—06—17 nr 90). Ett avgörande av en tingsrätt såsom fullföljdsdomstol i första instans kan överklagas hos lagmansrätten. I ärenden vars ekonomiska värde uppgår till högst 125 000 norska kronor fordras besvärstillstånd av lagmansrätten. Alternativt kan ändring sökas direkt hos högsta domstolen. Detta kräver besvärstillstånd som bara kan

ges om saken är av principiell betydelse eller brådskande. Om högsta domstolen då inte beviljar besvärstillstånd, överförs ärendet till lagmansrätten. Ett beslut av lagmansrätten såsom fullföljdsdomstol i första instans kan överklagas hos högsta domstolen, förutsatt att besvärstillstånd beviljas (29—1 §, 29—13 §, 30—1 §, 30—2 § i tvisteloven).

Sverige

Part eller god man som är missnöjd med en skiljedom i en inlösentvist har rätt att väcka talan vid Stockholms tingsrätt inom sextio dagar från det att han eller hon fick del av skiljedomen i original eller bestyrkt kopia. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till hovrätten (22 kap. 24 § i SABL). I SABL föreskrivs inte om en möjlighet att överklaga till högsta domstolen och saken behandlas inte heller i förarbetena till lagen (jfr Prop. 2004/05:85, s. 474—475) eller i den juridiska litteraturen. På överklagande tillämpas således de allmänna bestämmelserna om överklagande i rättegångsbalken (1942:740).

1.3 Bedömning av nuläget

1.3.1 Centralhandelskammarens inlösningsnämnd — sammansättning och kostnader

I praktiken har Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ingen sådan medlem utsedd av företrädare för investerare och minoritetsaktieägare som föreslagits av aktieägare som är i minoritet vid inlösentvister. Det har därför sagts att minoritetsaktieägarnas synpunkter inte blir beaktade i tillräckligt hög grad när inlösningsnämnden förordnar skiljemän och ansöker om förordnande av en god man hos tingsrätten. Detta har ansetts leda till att det företag som är inlösare i allmänhet har bättre möjligheter att påverka inlösningsnämndens beslut än minoritetsaktieägarna. Det har därför påpekats att förfarandena vid ansökan om och val av skiljemän och gode män inte förefaller jämlika.

Sådana synpunkter kan försvaga inlösningsnämndens trovärdighet och det förtroende den åtnjuter, även om opartiskheten och oavhängigheten hos de skiljemän som nämnden förordnar samt gode männens förmåga

att sköta sina uppdrag de facto inte skulle ha äventyrats. Kraven på inlösningsnämndens opartiskhet och oavhängighet accentueras i och med förslaget nedan om att inlösningsnämnden i vissa situationer ska kunna besluta låta bli att ansöka om förordnande av en god man för att företräda minoritetsaktieägarna.

Enligt aktiebolagslagen är det i princip inlösaren som svarar för kostnaderna för skiljeförfarandet (18 kap. 8 § i aktiebolagslagen). Bestämmelserna i 6 § 2 mom. i handelskammarlagen när det gäller ersättning för inlösningsnämndens kostnader skiljer sig från den specialbestämmelse i aktiebolagslagen som gäller inledande av lagstadgat skiljeförfarande med stöd av den lagen. I praktiken har Centralhandelskammaren inte tagit ut avgift av minoritetsaktieägarna för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man i de fall då minoritetsaktieägarna ansökt om skiljeförfarande.

1.3.2 Målbolagets ställning vid inlösenförfarandet, inledande av förfarandet och ränta på lösenbeloppet

Enligt den gällande lagen har målbolaget i princip inga uppgifter eller rättigheter vid inlösenförfarandet. Eftersom de allmänna principerna i aktiebolagslagen endast gäller målbolaget och dess ledning, tillämpas de allmänna principerna t.ex. om omsorgsplikt för bolagets ledning och likabehandling av aktieägarna, inte på de åtgärder som hänför sig till inlösenförfarandet, såsom att underrätta de övriga aktieägarna om lösningsanspråket och ansöka om förordnande av en god man.

Det har i praktiken förekommit situationer då en majoritetsaktieägare i egenskap av inlösare genom sitt eget handlande har förhalat publiceringen av ett meddelande om ansökan om skiljemän i den officiella tidningen och på så sätt också skjutit upp den skyldighet att betala ränta på lösenbeloppet som inträder i och med publiceringen (18 kap 7 § 1 mom. i aktiebolagslagen). Bestämmelserna om ränta på lösenbeloppet behöver ändras på så sätt att inlösaren efter det att förfarandet inletts inte genom egna åtgärder i onödan kan skjuta upp tidpunkten för när ränta börjar löpa. I praktiken kan inlösaren avstå från sitt lösningsanspråk efter att en god man förordnats och in-

nan skiljeförfarandet inletts på så sätt att inlösaren inte svarar för de kostnader som den gode mannen och minoritetsaktieägaren har haft för valet av skiljeman.

Enligt den tidigare lagen om aktiebolag (734/1978) riktades ett yrkande grundat på inlösningsrätten till bolaget, där ledningens uppgift var att meddela de övriga aktieägarna om yrkandet och publicera det i officiella tidningen samt hos tingsrätten ansöka om förordnande av god man (14 kap. 20 § 2 och 3 mom.). På skötseln av dessa uppgifter tillämpades bl.a. lagens allmänna principer om bolagsledningens omsorgsplikt och likabehandling av aktieägarna.

1.3.3 Förordnande av skiljemän och ansökan om förordnande av en god man

Förordnande av skiljemän. Inlösningsnämnden ska se till att de skiljemän den utser är oavhängiga och opartiska. Till rätten att utse skiljemän hör också rätt och skyldighet att byta ut en skiljeman om det finns anledning att anta att dennes opartiskhet och oavhängighet har äventyrats.

Ansökan om förordnande av en god man. I praktiken förekommer situationer då minoritetsaktieägarna eller en del av dem inte har något betydande behov av rättsskydd, men då det varken är möjligt eller ändamålsenligt att inhämta deras samtycke till att en god man inte behövs. Ansökan om förordnande av en god man vid sådan lagstadgad inlösen som avses i aktiebolagslagen kan jämföras med ett ansökningsärende. Enligt allmänna processrättsliga principer och 6 § i rättshjälpslagen (257/2002) förordnas då inte biträde om det inte finns en uttrycklig bestämmelse om detta. Enligt rättshjälpslagen omfattar rättshjälpen inte biträdande i ansökningsärenden som behandlas i allmän domstol, om det inte finns särskilt vägande skäl till det (6 § 2 mom. 1 punkten). Rättshjälp vid domstolsbehandlingen beviljas dock inte, om saken är av ringa betydelse för sökanden eller det skulle vara uppenbart oändamålsenligt i jämförelse med den nytta sökanden får (7 § i rättshjälpslagen).

Efter det att aktiebolagslagen trädde i kraft har det förekommit rätt få ansökningar om förordnande av en god man, och ansökning-

arna har behandlats i snabb takt. Det har påpekats att en del av ansökningarna kan ha gjorts i onödan, och de ansökningarna har då förorsakat inlösaren onödiga kostnader.

De övriga EU-staternas lagstiftning ger ingen vägledning vid bedömningen av frågan. EU, Danmark och Norge saknar lagstiftning om ansökan om förordnande av en god man. I Sverige skiljer sig förfarandet från vårt i och med att skiljemännen i Sverige enligt vad som föreskrivs i SABL ska vara minst tre. Det är minoritetsaktieägarna som utser eller i sista hand registermyndigheten som förordnar en god man för minoritetsaktieägarna. Ett ärende som gäller val av skiljeman får överklagas till Stockholms tingsrätt. I Sverige har det veterligen inte föreskrivits om en möjlighet att låta bli att utse en god man för minoritetsaktieägarna, eftersom den gode mannen har till uppgift att utse en av skiljemännen samt bevaka frånvarande aktieägares rätt.

Aktiebolagslagen behöver ändras för att en ansökan om förordnande av en god man inte ska behöva göras när minoritetsaktieägarna saknar ett sådant betydande rättsskyddsbehov som gör det nödvändigt att för dem utse en utomstående företrädare, som bekostas av den andra parten i inlösentvisten. Som modell för en sådan begränsning och i syfte att bevara en enhetlig rättsordning lämpar sig de principer som framgår av lagstiftningen om rättegångsbiträden (rättshjälpslagen), förvaltningsrättsliga omständigheter (se avsnitt 4.2) samt högsta domstolens tidigare avgörandepraxis i fråga om rättegångsbiträden (t.ex. HD 2001:3, HD 2002:14 och HD 2010:86). När Centralhandelskammarens inlösningsnämnd fattar beslut om huruvida en ansökan om förordnande av en god man för minoritetsaktieägarna ska göras, bör den ur ett helhetsperspektiv bedöma om de aktieägare som är föremål för inlösenförfarandet på behörigt sätt utan biträde kan bevaka sin rätt och fördel vid behandlingen av ärendet så att deras rättsskydd och en ur deras synpunkt rättvis rättegång förverkligas.

Överklagande av ett beslut om förordnande av en skiljeman eller ett beslut om ansökan om förordnande av en god man. Vid beredningen har man övervägt att i aktiebolagslagen ta in bestämmelser om besvär förbud el-

ler besvärstillstånd som ska tillämpas på beslut om att utse skiljemän och på beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man.

I praktiken har ett beslut av inlösningsnämnden om val av skiljemän veterligen inte bestridits separat i domstol, men de skiljemän som inlösningsnämnden förordnat kan ha bytts ut under skiljeförfarandet genom nämndens beslut. I aktiebolagslagen föreskrivs inte om klander av ett beslut som gäller val av skiljemän. Det har dock föreslagits att inlösningsnämndens beslut om val av skiljemän ska kunna bestridas i förvaltningsdomstolen.

Då besvärsförbud eller ett besvärstillstånds-förfarande övervägs ska de förutsättningar för en rättvis rättegång som ingår i 21 § i grundlagen (731/1999) och i artikel 6 i Europeiska människorättskonventionen beaktas. Enligt riksdagens grundlagsutskott hindrar inte bestämmelserna i grundlagen att man genom lag föreskriver om smärre undantag från rätten att söka ändring så länge de inte blir huvudregel eller riskerar individens rätt till en rättvis rättegång (t.ex. GrUU 2/2009 rd, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 78/2010, s. 140).

Bedömningen av behovet av besvärsrätt påverkas av om myndighetens beslut handlar om en persons rätt eller skyldighet, om parternas rättsskydd har tryggats på tillräckligt sätt, om ärendet har stor ekonomisk betydelse, om det är fråga om ett enkelt eller komplicerat rättsligt ärende, om ärendet ger rum för tolkning eller om rättspraxis redan är vedtagen samt om det är fråga om ett mindre undantag från besvärsrätten enligt förvaltningsprocesslagen (586/1996).

När det gäller förutsättningarna för inlösningsnämndens beslut om förordnande av skiljemän sägs det i lagen att den som utses till skiljeman ska vara opartisk och oavhängig. Parterna har heller ingen absolut rätt att få en viss person förordnad till skiljeman. Inlösningsnämndens praxis vid val av skiljemän är etablerad, den har inte ifrågasatts i större utsträckning och några nämnvärda problem har veterligen inte förekommit. Ett förordnande inverkar inte oåterkalleligt på rättigheterna och skyldigheterna för parterna vid en inlösentvist, eftersom skiljedomen kan

överklagas till allmän domstol. Skiljemännens identitet har således ingen avgörande betydelse med tanke på parternas ekonomiska fördel eller rättsskydd. Av dessa skäl utgör grundlagen och Europeiska människorättskonventionen inget hinder för att det i aktiebolagslagen tas in en bestämmelse om besvärsförbud som ska tillämpas på inlösningsnämndens beslut om val av skiljeman.

Om inlösningsnämnden beslutar att ansöka om förordnande av en god man, får ett sådant beslut i enlighet med förvaltningsprocesslagen inte överklagas genom besvär, eftersom sådana förvaltningsbeslut inte anses överklagbara där en myndighets eller ett motsvarande organs beslut eller åtgärd i ärendet innebär att detta förs till en annan myndighet för behandling och avgörande (t.ex. HFD 2005:38). Inlösningsnämndens beslut om att ansöka om förordnande av en god man kan således inte bestridas i förvaltningsdomstolen. Om inlösningsnämnden å andra sidan kunde besluta att inte ansöka om förordnande av en god man, skulle ett sådant beslut i enlighet med förvaltningsprocesslagen vara överklagbart, om inte besvärsrätten begränsas genom lag.

När det görs en rättslig bedömning av besvärsförbud som ska tillämpas på ett beslut om ansökan om förordnande av en god man bör det beaktas att den omständigheten att en god man förordnas eller inte förordnas inte inverkar på en minoritetsaktieägares rätt att kräva och få det gängse priset för den aktie som löses in. Det finns därför ingen stark koppling till de grundläggande rättigheterna i denna sak. Till gode män har man i praktiken i allmänhet förordnat personer med yrkeskunskap inom juridik och ekonomi som är väl förtrogna med näringslivet samt med omständigheter som inverkar på aktiernas värde i bolaget och således på lösenbeloppets storlek. Om inte skiljemannen själv tar reda på en akties gängse pris och alla minoritetsaktieägare förhåller sig passiva och ingen gode man förordnas, kan detta leda till att alla sådana omständigheter som stöder minoritetsaktieägarnas intressen inte förs fram vid inlösenförfarandet. Det lösenbelopp som till följd av detta bestäms för dem kan bli lägre än det som en god man skulle ha bestämt. Å andra sidan är skiljemannen skyldig att på eget ini-

tiativ utreda alla omständigheter som inverkar på aktiens värde. I praktiken accentueras skiljemannens skyldighet att utreda de omständigheter som inverkar på det gängse priset om situationen är den att ingen god man har förordnats.

En allmän domstol som behandlar besvär över inlösen kan dessutom på basis av de allmänna rättskipningsbestämmelserna förordna en god man för minoritetsaktieägarna, om tingsrätten godkänner en invändning enligt vilken aktiebolagslagens bestämmelser om ansökan om förordnande av en god man inte har följts.

Vid förvaltningsdomstolarna inleddes under åren 2005—2009 över 20 000 ärenden per år. Antalet ansökningar om förordnande av en sådan god man som avses i aktiebolagslagen har under 2000-talet uppgått till omkring tio per år. Jämfört med antalet ärenden som inleddes vid förvaltningsdomstolarna skulle de ärenden som gäller överklagande av beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man spela en underordnad roll rent antalsmässigt. När det gäller huvudsaken i en inlösentvist om minoritetsaktier är det dessutom fråga enbart om ett ekonomiskt intresse, där beloppet i allmänhet inte är betydande.

Enligt grundlagen och Europeiska människorättskonventionen ska en myndighets förvaltningsbeslut som gäller individens rättigheter och skyldigheter kunna överklagas till minst en högre övervakande myndighet eller domstol. Detta villkor uppfylls genom att avgörandet i huvudsaken i en skiljedom kan överklagas hos tingsrätten. I samband med besvären kan en minoritetsaktieägare göra en processinvändning. När tingsrätten godkänner invändningen har den behörighet att förordna en god man för minoritetsaktieägarna. I praktiken har frånvarande okända aktieägare inte denna möjlighet. Orsaken till att en aktieägare förblivit okänd ligger dock hos aktieägaren själv, om denne inte uppgett sin kontaktinformation till bolaget på det sätt som anges i aktiebolagslagen.

Att ta in bestämmelser om besvärshänsyn kan dessutom motiveras med att ärendet juridiskt sett inte är särskilt komplicerat. Dessutom har en minoritetsaktieägare rätt att kräva och få aktiens gängse pris som inlösningsve-

derlag. I praktiken är den ekonomiska fördel som eventuellt uteblir för varje enskild minoritetsaktieägare och sammanlagt i allmänhet liten. Förvaltningsrättskipning som går vidare till förvaltningsdomstolen skulle fördröja inlösenförfarandet och medföra extra kostnader för parterna. På årsbasis är dessutom ansökningarna om förordnande av en god man få till antalet.

Det har påpekats att möjligheten att låta bli att ansöka om förordnande av en god man och införande av ett förvaltningsrättsligt förbud mot att överklaga detta kan uppmuntra till sådant extraordinärt ändringssökande som avses i 31 kap. i rättegångsbalken, dvs. klagan, ansökan om återbrytande av laga kraft vunnit dom och ansökan om återställande av försutten fatalitet. Även om ett ärende som gäller ansökan om förordnande av en god man kan avgöras i inlösningsnämnden utan att minoritetsaktieägarna hörs, ska inlösningsnämnden enligt förslaget ha en representant som utses av en organisation som företräder investerarna och aktieägarna, och minoritetsaktieägarna ska såsom för närvarande för inlösningsnämnden kunna ge förslag på personer som nämnden bör föreslå till god man. Minoritetsaktieägarnas rättigheter har i förslaget tryggats också så att inlösningsnämndens beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man antecknas i handelsregistret. Dessutom har minoritetsaktieägarna och den gode mannen enligt förslaget rätt att väcka talan i huvudsaken vid tingsrätten. På detta sätt har behovet att ty sig till extraordinärt ändringssökande minskats.

1.3.4 Överklagande av skiljedom

Vid utvecklandet av rättegångsförfarandet har man särskilt satsat på högkvalitativ rättskipning i första rättsinstans med syftet att flytta tyngdpunkten i beslutsverksamheten till tingsrätterna.

Enligt 18 kap. 10 § i aktiebolagslagen får den som är missnöjd med en skiljedom överklaga den genom besvär hos tingsrätten. De största tingsrätterna, som var föremål för justitieministeriets riktgivande enkät, hade under åren 2006—2010 mottagit sammanlagt 0—2 besvär per år över skiljedomar som baserar sig på aktiebolagslagen. Behandlingen

av besvärerna hade tagit 2—10 månader i anspråk. Allmänt sett kan besvärshandlingstiden anses skälig.

Vid beredningen har man i första hand tagit ställning till frågan huruvida det nuvarande systemet, där ändring i tingsrättens beslut söks direkt hos högsta domstolen, äventyrar parternas rättsskydd. I andra hand har man tagit ställning till om det är möjligt att förbättra parternas rättsskydd.

Domarnas erfarenhet och den sakkunskap den ger upphov till påverkas bl.a. av hur många ärenden som behandlas. I teorin kan man tänka sig att ju fler tvister om skiljedomar en domare har behandlat, desto närmare är domaren förtrogen med saken. Det är dock ett faktum att de besvär som avses här samt de övriga ärenden som gäller verkställighet av skiljedomar är få till antalet. På grund av det låga antalet besvär har en enskild domare svårt att skaffa sig specialkompetens på området. Då bakgrunden till och detaljerna kring enskilda fall kan skilja sig väsentligt från varandra, förefaller alternativet att koncentrera överklagandet till hovrätten, där de aktuella ärendena inte behandlas för närvarande, inte att ge något större mervärde till denna del. Däremot har det sagts att domarnas kompetens och på så sätt även parternas rättsskydd i någon mån kunde förbättras om överklagandet koncentrerades till en viss tingsrätt.

I tingsrätten behandlas besvär över en lagstadgad skiljedom i praktiken vanligen i en sammansättning med tre lagfarna domare. I de största tingsrätterna är dessa ärenden också i praktiken koncentrerade till en viss avdelning.

Man har i det nuvarande förfarandet försökt begränsa behandlingstiden för besvär som gäller en inlösenvist genom att hoppa över en besvärinstans. Orsaken är att inlösenförfarandet, en oklar juridisk situation i anslutning till ägarförhållandena och risken att situationen drar ut på tiden kan hindra bolaget att fortsätta med sin normala affärsverksamhet och inverka negativt på bolagets kassaflöde och lönsamhet. Längden på en oklar juridisk situation har begränsats också så att om det genom ett avgörande som har vunnit laga kraft har konstaterats att inlösenrätt föreligger eller om skiljemännen anser

detta vara klart, övergår en aktie till inlösaren direkt då denne ställer en av skiljemännen godkänd säkerhet för betalningen av lösenbeloppet (18 kap. 6 § 1 mom. i aktiebolagslagen). Efter detta är det i praktiken endast lösenbeloppet som ska avgöras i skiljeförfarande. Minoritetsaktieägarna har rätt endast till lösenbeloppet.

Det har vid beredningen inte kommit fram att det nuvarande förfarandet för sökande av ändring skulle ha förorsakat problem (jfr HD 2010:30). Å andra sidan har det under beredningen påpekats att parternas rättsskydd i någon mån kan förbättras genom att ärenden som gäller ändringssökande i inlösentvister koncentreras till en tingsrätt. Något som talar för detta är att antalet ärenden som gäller ändringssökande är få och att merparten av dem redan nu inleds vid Helsingfors tingsrätt.

Den som är missnöjd med en skiljedom får överklaga den genom besvär hos tingsrätten på bolagets hemort (18 kap. 10 § 1 mom. i aktiebolagslagen). Enligt förarbetena till aktiebolagslagen inskränker sig den gode mannens uppgift till skiljeförfarandet. Den gode mannen har inte rätt att överklaga en skiljedom och inte heller annars någon särskild ställning vid överklagandet (RP 109/2005 rd. s. 173). Detta är i praktiken ett problem i synnerhet i situationer då målbolaget har okända aktieägare. Det har också visat sig problematiskt att minoritetsaktieägarna inte alltid har varit medvetna om att den gode mannens uppdrag begränsar sig endast till skiljeförfarandet. På basis av den tidigare lagen om aktiebolag hade den gode mannen besväringsrätt, vilket inte ansågs problematiskt.

2 Målsättning och de viktigaste förslagen

2.1 Målsättning

Syftet med propositionen är att utveckla det lagstadgade inlösenförfarande som anges i aktiebolagslagen så att förfarandet blir effektivare, kostnaderna för förfarandet minskar och minoritetsaktieägarnas rättsskydd förbättras. Förslaget bygger på de praktiska erfarenheterna av 2006 års aktiebolagslag.

2.2 De viktigaste ändringsförslagen

Inlösningsnämndens sammansättning. Det föreslås att handelskamarlagen ändras så att det till Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska väljas minst en medlem som utsetts av organisationer som företräder investerarna och minoritetsaktieägarna. Syftet med förslaget är att säkerställa att de minoritetsaktieägare som är parter vid inlösenförfarandet alltid ska få sina åsikter beaktade i tillräcklig omfattning när inlösningsnämnden förordnar en skiljeman och beslutar om att ansöka om förordnande av en god man hos tingsrätten. Allmänt sett är syftet att öka investerarnas och minoritetsaktieägarnas förtroende för inlösningsnämndens verksamhet, när inlösningsnämnden i vissa fall på det sätt som föreslås nedan kan besluta att inte ansöka om förordnande av en god man för att företräda minoritetsaktieägarna.

Ersättning av inlösningsnämndens kostnader. Det föreslås att handelskamarlagen ändras i överensstämmelse med bestämmelserna om inlösen av minoritetsaktier i aktiebolagslagen och gällande praxis så att Centralhandelskammaren har rätt att hos inlösaren ta ut en avgift för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man.

Klander av ett beslut som gäller val av skiljemän. Det föreslås att aktiebolagslagen ändras så att ett beslut som gäller val av skiljemän inte kan klandras separat. Syftet med förslaget är att säkerställa att skiljeförfarandet går vidare snabbt och utan störningar. Vid behov kan inlösningsnämnden, såsom hittills, fatta beslut om att byta ut skiljemän.

Ansökan om förordnande av en god man. Det föreslås att aktiebolagslagen ändras i fråga om ansökan om förordnande av en god man så att inlösningsnämnden kan besluta att låta bli att ansöka om förordnande av en god man, om minoritetsaktieägarna inte har ett sådant betydande rättsskyddsbehov som ger anledning att förordna en god man för att bevaka deras intressen vid inlösenförfarandet. Om intresset vid inlösentvisten är ringa och behovet av rättsskydd i praktiken saknas, är förordnandet av en god man uppenbart onödigt. Syftet med förslaget är att påskynda inlösenförfarandet och minska kostnaderna för

förfarandet så att ändringen inte väsentligt inverkar på minoritetsaktieägarnas ställning. Det föreslås att också beslutet om att inte ansöka om förordnande av en god man, på samma sätt som förordnandet av en god man, ska antecknas i handelsregistret. Ett beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man får inte överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Det är fortfarande inte möjligt att genom besvär överklaga ett beslut som gäller ansökan om förordnande av en god man.

Ränta på lösenbeloppet och inlösarens skyldighet att informera om inlösenförfarandet. I syfte att främja likabehandling av aktieägarna och påskynda inlösenförfarandet föreslås att aktiebolagslagen ändras så att skyldigheten att betala ränta på lösenbeloppet enligt räntelagen uppstår tre veckor efter det att ansökan om skiljemän gjordes och inte från det att ansökan delgavs. Av förslaget följer att ränta betalas på samma sätt till samtliga ägare till de aktier som löses in och att det är i inlösarens intresse att utan dröjsmål informera ägarna till de aktier som löses in om ansökan och publicera uppgifterna i ansökan i den officiella tidningen. På motsvarande sätt ska inlösningsnämnden så snabbt som möjligt underrätta inlösaren om minoritetsaktieägarens ansökan för att inlösaren å sin sida ska kunna handla så snabbt som möjligt. För att skapa klarhet i inlösenförfarandet föreslås en uttrycklig bestämmelse om att inlösaren ska underrätta de minoritetsaktieägare vars aktier löses in om sin ansökan och om den gode mannen, och publicera ett meddelande om saken i den officiella tidningen. Av den gällande lagen framgår inte vem som är skyldig att informera och publicera uppgifter när det gäller ansökan om skiljemän och en god man. Om en enskild minoritetsaktieägare kräver att få sina aktier inlösta, är det inte ändamålsenligt att fordra att dennes krav på samma sätt som en stämokallelse delges de övriga minoritetsaktieägarna och publiceras i den officiella tidningen. Om inlösaren avstår från sitt anspråk efter ansökan om val av skiljeman och före inledandet av skiljeförfarandet, ska inlösaren enligt förslaget betala ersättning med ränta för de kostnader som den gode mannen och

minoritetsaktieägaren har haft för valet av skiljeman.

Överklagande av skiljedom. Det föreslås att aktiebolagslagen ändras så att också en god man kan överklaga en skiljedom och att behandlingen av besvären koncentreras till Helsingfors tingsrätt. På samma sätt som i den gällande lagen ska tingsrättens avgörande kunna överklagas hos högsta domstolen. En sådan klanderrätt för den gode mannen bidrar till att tillgodose minoritetsaktieägarnas rättigheter. Genom en koncentrerad behandling av besvären blir domstolarnas verksamhet effektivare. Likaså ökar domarnas sakkunskap i de besvärsärenden vilka till största delen även för närvarande behandlas vid Helsingfors tingsrätt.

3 Andra frågor som tagits upp under beredningen

I samband med beredningen övervägde man att ändra besvärsvägen så att ändring i en skiljedom ska sökas hos hovrätten i stället för hos tingsrätten. Det finns dock inga garantier för att hovrätterna skulle behandla dessa besvärsärenden på ett avgjort bättre sätt eller ens snabbare än tingsrätterna. Enligt Centralhandelskammarens inlösningsnämnd har det i tingsrätterna fattats beslut som har ändrat det gängse pris för en aktie som skiljedomstolen funnit riktigt. Det finns inte någon utredning om på vilka grunder skiljedomstolens beslut har ändrats i tingsrätterna eller huruvida besluten vunnit laga kraft.

I samband med beredningen har man också övervägt ett förfarande motsvarande den svenska lagen enligt vilken den gode mannen utser en av tre skiljemän. Detta alternativ är dock onödigt tungt särskilt vid inlösen av minoritetsaktier i små och medelstora företag.

Vid beredningen fäste vissa remissinstanser uppmärksamhet vid att flera gode män i praktiken låtit bli att lämna och registrera en sådan åtgärdsrapport som avses i 18 kap. 5 § 4 mom. i aktiebolagslagen. En orsak till detta har ansetts vara att underlåtelse att registrera rapporten inte har belagts med straff. Det har utifrån detta föreslagits att en straffbestämelse ska tas in i aktiebolagslagen. I förarbetena till aktiebolagslagen (RP 109/2005 rd, s.

173) konstateras att det är fråga om en rapport som kan jämföras med en sådan som avses i 50 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Enligt sista meningen i 18 kap. 5 § 4 mom. i aktiebolagslagen gäller i fråga om den gode mannen i övrigt i tillämpliga delar vad som i lagen om förmyndarverksamhet föreskrivs om intressebevakare. Med stöd av 57 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet torde förmyndarmyndigheten, i detta fall Patent- och registerstyrelsen som övervakar att den gode mannen registrerar rapporten, vid vite kunna ålägga den gode mannen att sammanställa rapporten. Äläggandet kan ges t.ex. på ansökan av en minoritetsaktieägare. Det bör också noteras att preskriptionstiden för ett skadeståndsyrkande som grundar sig på intressebevakarens verksamhet räknas från det att intressebevakaren har gett redogörelsen till den som varit berättigad att ta emot redogörelsen (jfr 61 § 1 mom. i lagen om förmyndarverksamhet). Av dessa skäl har det inte ansetts ändamålsenligt att föreskriva om en särskild aktiebolagsförseelse i fråga om den gode mannens rapport.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Konsekvenser för bolagen och deras aktieägare. Förslaget om inlösningsnämnden sammansättning medför inga betydande extra kostnader, men förslaget förbättrar inlösningsnämndens oavhängighet och tillförlitlighet. En breddning av sammansättningen behövs också av den anledningen att nämnden enligt förslaget i vissa fall kan besluta att inte ansöka om förordnande av en god man.

Det föreslagna besvärsförbudet i fråga om beslut om val av skiljemän medför inte nya kostnader eller inbesparingar jämfört med gällande praxis, men förslaget kan i någon mån stävja en ökning av kostnaderna för skiljeförfarandet och motverka utdragna förfaranden i framtiden. I praktiken har valet av skiljemän inte heller hittills överklagats separat och inlösningsnämnden kan fortfarande vid behov byta ut en eller flera skiljemän. Ändringen inverkar således inte avsevärt på aktieägarnas rättsskydd i praktiken.

En begränsning av möjligheten att ansöka om förordnande av en god man minskar i enskilda fall de kostnader inlösaren har för inlösenförfarandet med tusentals euro. Det är i sista hand inlösaren som svarar för Centralhandelskammarens avgift för ansökan om förordnande av en god man. Avgiften är minst 1000 euro per fall. Med avgiften täcks de kostnader som Centralhandelskammaren har för rådgivning till ombud och till parter som är lekmän, extra möten i inlösningsnämnden (ärendet vanligen brådskanie), kontakt med den gode mannen, upprättande av handlingar, uppgörande av ansökan samt skrivelser till parterna och den gode mannen. Det finns inga detaljerade uppgifter om de ombudskostnader i samband med förordnande av en god man som inlösaren ska stå för. Enligt Centralhandelskammarens bedömning kan inlösarens kostnader för ombud uppgå till tusentals euro per fall. Den gode mannens arvode för att företräda vid själva skiljeförfarandet varierar. Centralhandelskammarens bedömning är att arvoden som lägst kan vara flera tusen euro och som högst tiotusentals euro per fall.

Förbudet mot att överklaga ett beslut om förordnande av en skiljeman och ett beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man inverkar inte väsentligt på parternas kostnader. Besvärsförbudet inverkar inte heller väsentligt på minoritetsaktieägarnas rättigheter.

Kravet på att inlösaren utan dröjsmål ska sända ett meddelande om inlösenförfarandet och publicera det förorsakar i praktiken inte inlösaren ökade kostnader för inlösenförfarandet. Å andra sidan kan detta förslag bidra till en jämlikare behandling av aktieägarna och göra förfarandet med meddelande och publicering snabbare. I och med förslaget kan inlösaren inte genom att skjuta upp publiceringen i den officiella tidningen minska sin skyldighet att betala ränta på lösenbeloppet.

Förslaget om att tidigarelägga tidpunkten för när räntan på lösenbeloppet börjar löpa innebär i genomsnitt inte ökade kostnader för inlösaren.

Att överklagandet koncentreras till en enda tingsrätt har inga betydande ekonomiska konsekvenser för parterna jämfört med alter-

nativet att ändring skulle sökas hos hovrätten. I undantagsfall kan detta inverka på parternas rättegångskostnader, närmast på grund av högre resekostnader. I praktiken har största delen av de få besvären också hittills behandlats vid Helsingfors tingsrätt.

Att den gode mannen har självständig besvärsmått kan i någon mån öka de kostnader för en god man som vanligen inlösaren ska stå för. På basis av den rättspraxis som har uppstått efter att den gällande lagen stiftades och som utgår från den tidigare lagen är det å andra sidan med tanke på minoritetsaktieägarnas rättsskydd nödvändigt att också den gode mannen har besvärsmått. För att besvärsmått ska utövas endast när det är förenligt med minoritetsaktieägarnas intressen, föreslås att det i lagen tas in en specialbestämelse om den gode mannens ansvar för rättegångskostnaderna när klandertalan är obefogad.

Konsekvenser för statsfinanserna. Förslaget har inga betydande konsekvenser för statsfinanserna.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Att Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ges begränsad prövningsrätt avseende ansökan om förordnande av en god man innebär i någon mån ökad arbetsmängd för inlösningsnämnden när den ska bedöma behovet av en god man. Som helhet innebär förslaget att inlösningsnämndens och domstolarnas arbetsmängd minskar något. På årsnivå är ansökningarna om förordnande av en god man och tingsrätternas förordnanden få till antalet.

Förslaget om att koncentrera överklagandet innebär att arbetsmängden vid de övriga tingsrätterna minskar något medan den vid Helsingfors tingsrätt ökar något. Också förslaget om att ge den gode mannen besvärsmått kan något öka fullföljdsdomstolens arbetsmängd.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Sett som en helhet innebär förslaget ingen försämring av minoritetsaktieägarnas rättsskydd. Förutsättningarna för att låta bli att ansöka om förordnande av en god man mot-

svarar de grunder på vilka en allmän domstol kan avslå en ansökan om förordnande av ett rättegångsbiträde för behandling av ett ansökningsärende. Att överklagandet koncentreras till Helsingfors tingsrätt bedöms som helhet inte äventyra parternas rättsskydd. Syftet med att koncentrera överklagandet är att utveckla ett specialkunnande samt att utnyttja en bredare sakkunskap, vilket kan bidra till att förbättra rättssäkerheten och parternas rättsskydd. Förslaget om att ge den gode mannen självständig besvärsmått kan bidra till att förbättra minoritetsaktieägarnas rättsskydd.

Det är omöjligt att förutse hur förslaget kommer att inverka på behandlingstidernas längd. Under beredningen har man gjort uppskattningen att förslaget om att koncentrera överklagandet och ge den gode mannen självständig besvärsmått ändå inte kommer att fördröja inlösenförfarandet.

5 Beredningen av propositionen

Centralhandelskammaren och Centralhandelskammarens inlösningsnämnd lade den 16 augusti 2011 fram ett förslag för justitieministeriet om ändring av bestämmelserna om överklagande av skiljedom i inlösentvisiter i 18 kap. 5 och 10 § i aktiebolagslagen. Där föreslogs att Centralhandelskammarens inlösningsnämnd inte ska vara skyldig att föreslå en god man, om minoritetsaktieägarnas rättsskydd inte kräver det, och att överklagandet ska avgöras av hovrätten i stället för av tingsrätten. Den 24 november 2011 kompletterade Centralhandelskammaren och Centralhandelskammarens inlösningsnämnd sitt ursprungliga initiativ och föreslog att det i lagen tas in ett förbud mot sökande av ändring när det gäller beslut av Centralhandelskammarens inlösningsnämnd om att inte ansöka om förordnande av en god man samt beslut om förordnande av en skiljeman.

Hösten och vintern 2001—2012 sammanställdes vid justitieministeriet som tjänsteuppdrag en bedömningspromemoria om behovet av ändringar i bestämmelserna om inlösenförfarandet. I promemorian föreslogs att beslut av Centralhandelskammarens inlösningsnämnd om förordnande av en skiljeman och beslut om att inte ansöka om förordnan-

de av en god man inte ska få överklagas hos förvaltningsdomstolen. Det föreslogs också att Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska ha möjlighet att inte ansöka om förordnande av en god man och att skiljedomar fortfarande ska överklagas hos tingsrätterna. Den 16 mars 2012 bad justitieministeriet 37 myndigheter samt organisationer som företräder bolag, aktieägare, ledning, investerare, intressentgrupper och tillhandahållare av förvaltningstjänster att yttra sig om Centralhandelskammarens initiativ och bedömningspromemorian. Handlingarna om begäran om utlåtande har sedan den 16 mars 2012 funnits tillgängliga på justitieministeriets webbplats

(http://www.om.fi/Etusivu/Valmisteilla/Laki_hankkeet/Yhtiooikeus/1324021974626). Initiativet, promemorian och begäran om utlåtande sändes den 16 mars 2012 till sammanlagt 37 aktörer. Remissvaren skulle lämnas senast den 27 april 2012. Sammanlagt 30 remissvar lämnades in, av vilka det sista togs emot den 1 juni 2012.

Under remissbehandlingen fick inget av de tre viktigaste förslagen i promemorian ett förbehållslöst understöd. En majoritet av remissinstanserna understödde förslaget om förbud att överklaga beslut av Centralhandelskammarens inlösningsnämnd. Den minoritet som motsatte sig förslaget lade dock fram vägande motargument för varför besvärsmått bör bibehållas. Den föreslagna möjligheten för Centralhandelskammaren att inte ansöka om förordnande av en god man samt förslaget att överklagande av skiljedomar också i fortsättningen ska riktas till tingsrätten samlade ett jämnt antal åsikter både för och emot. Under remissbehandlingen fästes dessutom uppmärksamhet vid vissa andra procedurmässiga missförhållanden i fråga om skyddet för minoritetsaktieägarna, såsom det i grundlagen föreskrivna egendomsskyddet, sammansättningen på Centralhandelskammarens inlösningsnämnd, skiljemännens och de goda männens verksamhet, sättet att inleda förfarandet och rätan på lösenbeloppet samt överklagandet överlag. De åsikter som lagts fram under remissbehandlingen framgår närmare av remissammandraget.

Vid beredningen av propositionen har inlösenförfarandet bedömts som en helhet. De synpunkter i grundlagen som gäller egendomsskydd har särskilt beaktats.

DETALJMOTIVERING

1 Aktiebolagslagen

18 kap. Inlösen av minoritetsaktier

4 §. *Inledande av förfarandet.* För att säkerställa ett snabbt skiljeförfarande föreslås i 1 mom. en uttrycklig bestämmelse om att beslut av Centralhandelskammarens inlösningsnämnd som gäller val av skiljemän inte får överklagas genom besvär. Det finns ingen motsvarande bestämmelse i den gällande lagen, men i praktiken har beslut som gäller val av skiljemän inte överklagats hos förvaltningsdomstolen. Förslaget hänger samman med förslaget nedan om att ändra handelskamarlagen så att inlösningsnämnden ska ha minst en medlem som utses av organisationer som företräder investerarna.

Om en majoritetsaktieägare avstår från sitt lösningsanspråk efter ansökan om val av skiljeman och före inledandet av skiljeförfarandet, ska majoritetsaktieägaren enligt det nya 4 mom. betala ersättning med ränta för de kostnader som den gode mannen och minoritetsaktieägaren har haft för valet av skiljeman. Bestämmelsen gäller endast de kostnader för åtgärder i anslutning till val av skiljeman som anges i denna paragraf.

5 §. *God man.* Det föreslås att 1 mom. ändras så att Centralhandelskammarens inlösningsnämnd kan låta bli att ansöka om förordnande av en god man hos tingsrätten, om en sådan ansökan inte behövs med beaktande av minoritetsaktieägarnas rättsskydd och förutsättningarna för en rättvis rättegång, fördelens storlek och andra omständigheter som inverkar på saken. Enligt förslaget ska också ett beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man antecknas i handelsregistret.

De omständigheter som avses i bestämmelsen är särskilt antalet återstående aktier som inlöses, antalet okända och frånvarande aktieägare, huruvida de aktieägare som är föremål för inlösenförfarandet har förmåga att bevaka sin rätt och fördel på behörigt sätt vid behandlingen av ärendet utan biträde så att deras rättsskydd och en ur deras synpunkt rättvis rättegång förverkligas, samt den ekonomiska fördelens storlek. Alternativet att

inte förordna en god man kan förordas om ägarna till de aktier som inlöses är kända och kan nås, om de frånvarande aktieägarna kan ordna bevakningen av sina rättigheter, om antalet aktier som inlöses är mycket få, om majoriteten av ägarna till de aktier som inlöses har godkänt lösningsbeloppet samt om det sammanlagda lösenbeloppet för de återstående aktierna uppenbarligen understiger kostnaderna för en god man.

Förslaget innebär inget ingrepp i den primära rätten för den aktieägare som är föremål för inlösen att aktivt delta i skiljeförfarandet och ett eventuellt domstolsförfarande.

Dessutom föreslås att ett beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man inte ska få överklagas genom separata besvär. Förbudet gäller såväl ett beslut om att förordna en god man som ett beslut om att inte förordna en god man. Ändring kan sökas samtidigt som huvudsaken i skiljedomen överklagas hos Helsingfors tingsrätt. Det är ändamålsenligt att ärenden som gäller sökande av ändring i en skiljedom i inlösentvister behandlas i en sammansättning med tre domare, även om rättegångsbalken i och för sig tillåter behandling också i en sammansättning med en domare.

7 §. *Bestämmande av lösenbelopp.* Det föreslås att 1 mom. ändras så att ränta enligt 12 § i räntelagen ska betalas på lösenbeloppet tre veckor efter det att ansökan om förordnande av skiljemän gjordes. Enligt den gällande lagen betalas ränta först från den tidpunkt då skiljeförfarandet inlemts antingen så att en ansökan om detta har delgetts en annan aktieägare eller så att ansökan har delgetts den gode mannen och de aktieägare som är föremål för inlösen har underrättats om detta på samma sätt som stämmokallelse utfärdas och uppgifterna i ansökan har publicerats i den officiella tidningen. Denna ändring föreslås för att aktieägarna ska behandlas lika och för att påskynda inlösenförfarandet. Bestämmelsen i den gällande lagen kan uppmuntra till att förhåla publiceringen av uppgifterna om ansökan om skiljemän i den officiella tidningen i syfte att skjuta på starten för räntebetalingsskyldigheten.

10 §. Överklagande. Paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrat så att också en god man har rätt att överklaga en skiljedom. Förslaget motsvarar till innehållet tolkningen av 16 kap. 5 § 5 mom. i den tidigare lagen om aktiebolag. Ansvar för betalning av de kostnader som beror på sökande av ändring i valet av skiljeman bestäms i princip enligt samma regler som ansvaret för kostnaderna för skiljeförfarandet. Inlösaren svarar således för kostnaderna, om skiljemännen inte av någon särskild anledning anser det skäligt att bestämma något annat.

Dessutom föreslås att överklagandet av skiljedomar koncentreras till Helsingfors tingsrätt. Denna ändring föreslås för att effektivisera och påskynda behandlingen av denna typs besvärärenden som kräver särskild bolagsrättslig sakkunskap och för att säkerställa en enhetlig rättspraxis. I praktiken är det också för närvarande så att största delen av de ärenden som gäller sökande av ändring inleds vid Helsingfors tingsrätt. Vid de övriga tingsrätterna är de ärendena sällsynta.

I paragrafen föreslås också en specialbestämmelse om att den gode mannen är skyldig att ersätta kostnaderna för en rättegång som denne på det sätt som avses i 21 § 4 och 5 § i rättegångsbalken har föranlett uppsåtliga eller av oaktsamhet. Eftersom den gode mannen enligt förslaget har självständig tale rätt, skiljer sig förslaget från 21 kap. 6 § i rättegångsbalken i det avseendet att den gode mannen svarar för kostnaderna personligen och inte solidariskt med parterna.

2 Handelskammerlagen

5 §. Inlösningsnämnd. I 2 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken en medlem i inlösningsnämnden ska utses på basis av ett förslag från registrerade föreningar som företräder investerarna. Företrädare för investerarna är åtminstone arbetspensionsförsäkrar-

na, försäkringsbolagen, kapitalinvesterarna, värdepappersföretagen, investeringsfonderna samt organisationer som företräder småinvesterarna. Genom förslaget förbättras intrycket av ett jämlikt beslutsfattande i inlösningsnämnden.

6 §. Förfarandet i inlösningsnämnden samt kostnaderna. Det föreslås att 2 mom. ändras så att Centralhandelskammaren har rätt att hos inlösaren ta ut en avgift för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man. Förslaget motsvarar praxis i Centralhandelskammaren och specialbestämmelsen i 18 kap. 8 § i aktiebolagslagen.

3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 15 § 1 i grundlagen är vars och ens egendom tryggad. Enligt 2 mom. i samma paragraf bestäms det genom lag om expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning. När bestämmelserna i 18 kap. i aktiebolagslagen stiftades var saken inte uppe till behandling i grundlagsutskottet. Bestämmelserna i aktiebolagslagen har således inte ansetts stå i strid med grundlagen.

De bestämmelser där det föreskrivs om expropriation genom lag för allmänt behov och mot full ersättning har ansetts överensstämma med grundlagens bestämmelse om egendomsskydd. Dessa principer föreslås inte bli ändrade. De föreslagna lagarna kan därför stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag**om ändring av 18 kap. i aktiebolagslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i aktiebolagslagen (624/2006) 18 kap. 4 § 1 mom., 5 § 1 och 2 mom., 7 § 1 mom. och 10 § 1 mom., av dem 5 § 1 mom. och 10 § 1 mom. sådana de lyder i lag 1752/2009, samt *fogas* till 18 kap. 4 § ett nytt 4 mom. som följer:

18 kap.

5 §

Inlösen av minoritetsaktier*God man*

4 §

Inledande av förfarandet

Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska på ansökan av en part utse ett tillräckligt antal opartiska och oavhängiga skiljemän som har den sakkunskap som uppdraget kräver och, i det fall att flera skiljemän utses, förordna en ordförande för dem. I ansökan ska sökandens lösningsanspråk specificeras och motiveras. Beslut om val av skiljemän får inte överklagas genom separata besvär.

En majoritetsaktieägare som avstår från sitt lösningsanspråk efter ansökan om val av skiljemän och före inledandet av skiljeförfarandet ska betala ersättning med ränta för de kostnader som den gode mannen och minoritetsaktieägaren har haft för valet av skiljemän.

Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska efter att ha fått en sådan ansökan som avses i 4 § 1 mom. hos domstolen ansöka om förordnande av en god man för bevakning av minoritetsaktieägarnas intressen vid skiljeförfarandet, om inte samtliga parter har meddelat att de anser att en god man inte behövs eller om inte förordnande av en god man ska anses obefogat med beaktande av minoritetsaktieägarnas rättsskydd och förutsättningarna för en rättvis rättegång samt av fördelens storlek och andra omständigheter. Behörig i ärendet är tingsrätten på bolagets hemort. Ansökan kan avgöras utan att minoritetsaktieägarna hörs. Förordnande av en god man och ett beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man ska antecknas i handelsregistret. Inlösningsnämndens beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man får inte överklagas genom separata besvär.

Den gode mannen kan på minoritetsaktieägarnas vägnar ta emot en delgivning enligt 4 § 2 mom. Inlösaren ska då utan dröjsmål sända minoritetsaktieägarna ett meddelande om ansökans huvudsakliga innehåll och den gode mannens kontaktuppgifter på det sätt som i bolagsordningen föreskrivs om stämokallelse och dessutom skriftligen sända meddelandet till de minoritetsaktieägare vars namn och adress är kända för bolaget. Inlösaren ska också utan dröjsmål publicera meddelandet i den officiella tidningen.

7 §

Bestämmande av lösenbelopp

Lösenbeloppet för en aktie ska bestämmas enligt dess gängse pris före inledandet av skiljeförfarandet. När tre veckor förflutit från det att ansökan om förordnande av skiljemän gjordes ska på lösenbeloppet betalas en årlig ränta som svarar mot den i 12 § i räntelagen avsedda referensränta som gäller vid tidpunkten i fråga.

10 §

Överklagande

En part eller en god man som är missnöjd med en skiljedom får överklaga den genom besvär hos Helsingfors tingsrätt. Tingsrätten ska när den behandlar besvären iakttä vad som i 8 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om behandling av ansökningsärenden. Besvärsskriften med en kopia av skiljedomen ska ges in till tingsrätten senast 60 dagar efter registreringen av skiljedomen. Om en god man på det sätt som avses i 21 kap. 4 eller 5 § i rättegångsbalken uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakar inlösaren sådana rättegångskostnader som avses i nämnda kapitel, kan den gode mannen åläggas att ersätta kostnaderna i fråga. Den gode mannen ska ges möjlighet att bli hörd innan han eller hon kan åläggas att ersätta inlösarens rättegångskostnader.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 5 och 6 § i handelskammerlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i handelskammerlagen (878/2002) 5 § 2 mom. och 6 § 2 mom., sådana de lyder i lag
638/2006, som följer:

5 §

Inlösningsnämnd

Inlösningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande samt minst fem men högst sju andra medlemmar, som ska åtnjuta allmänt förtroende och ha kännedom om näringslivet. Ordföranden, vice ordföranden samt två av de övriga medlemmarna ska ha avlagt högre högskoleexamen i juridik och två av dem ska ha behörighet för domartjänst. Minst en medlem ska utses på förslag av registrerade föreningar som företräder investerare.

6 §

Förfarandet i inlösningsnämnden samt kostnaderna

Centralhandelskammaren svarar för inlösningsnämndens kostnader och fastställer grunderna för arvoden till nämndens ordförande och övriga medlemmar. Centralhandelskammaren har rätt att hos inlösaren ta ut en avgift för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 13 juni 2013

Statsminister

JYRKI KATAINEN

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

1.

Lag**om ändring av 18 kap. i aktiebolagslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i aktiebolagslagen (624/2006) 18 kap. 4 § 1 mom., 5 § 1 och 2 mom., 7 § 1 mom. och 10 § 1 mom., av dem 5 § 1 mom. och 10 § 1 mom. sådana de lyder i lag 1752/2009, samt *fogas* till 18 kap. 4 § ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

18 kap.

Inlösen av minoritetsaktier

4 §

Inledande av förfarandet

Centralhandelskammarens inlösningsnämnd skall på ansökan av en part utse ett tillräckligt antal opartiska och oavhängiga skiljemän som har den sakkunskap som uppdraget kräver och, i det fall att flera skiljemän utses, förordna en ordförande för dem. I ansökan skall sökandens lösningsanspråk specificeras och motiveras.

Föreslagen lydelse

18 kap.

Inlösen av minoritetsaktier

4 §

Inledande av förfarandet

Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska på ansökan av en part utse ett tillräckligt antal opartiska och oavhängiga skiljemän som har den sakkunskap som uppdraget kräver och, i det fall att flera skiljemän utses, förordna en ordförande för dem. I ansökan ska sökandens lösningsanspråk specificeras och motiveras. *Beslut om val av skiljemän får inte överklagas genom separata besvär.*

En majoritetsaktieägare som avstår från sitt lösningsanspråk efter ansökan om val av skiljemän och före inledandet av skiljeförfarandet ska betala ersättning med ränta för de kostnader som den gode mannen och minoritetsaktieägaren har haft för valet av skiljeman.

5 §

God man

Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska efter att ha fått en sådan ansökan som avses i 4 § 1 mom. hos domstolen ansöka om förordnande av en god man för bevakning av minoritetsaktieägarnas intressen vid skiljeförfarandet, om inte samtliga parter har meddelat att de anser att en god man inte behövs. Behörig i ärendet är tingsrätten på bolagets hemort. Ansökan kan avgöras utan att minoritetsaktieägarna hörs. Förordnandet av en god man ska antecknas i handelsregistret.

Den gode mannen kan på minoritetsaktieägarnas vägnar ta emot en delgivning som avses i 4 § 2 mom. Ett meddelande varav framgår ansökans huvudsakliga innehåll och den gode mannens kontaktuppgifter skall tillställas minoritetsaktieägarna på det sätt som i bolagsordningen föreskrivs om stämmokallelse och dessutom skriftligen sändas till de minoritetsaktieägare vars namn och adress är kända för bolaget. Meddelandet skall också publiceras i den officiella tidningen.

7 §

Bestämmande av lösenbelopp

Lösenbeloppet för en aktie skall bestämmas enligt dess gängse pris före inledandet av skiljeförfarandet. På lösenbeloppet skall för tiden efter det att skiljeförfarandet inletts betalas en årlig ränta som svarar mot den i 12 § i räntelagen avsedda referensränta som gäller vid tidpunkten i fråga.

5 §

God man

Centralhandelskammarens inlösningsnämnd ska efter att ha fått en sådan ansökan som avses i 4 § 1 mom. hos domstolen ansöka om förordnande av en god man för bevakning av minoritetsaktieägarnas intressen vid skiljeförfarandet, om inte samtliga parter har meddelat att de anser att en god man inte behövs eller om inte förordnande av en god man ska anses obefogat med beaktande av minoritetsaktieägarnas rättsskydd och förutläggningarna för en rättvis rättegång samt av fördelens storlek och andra omständigheter. Behörig i ärendet är tingsrätten på bolagets hemort. Ansökan kan avgöras utan att minoritetsaktieägarna hörs. Förordnande av en god man och ett beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man ska antecknas i handelsregistret. Inlösningsnämndens beslut om att inte ansöka om förordnande av en god man får inte överklagas genom separata besvär.

Den gode mannen kan på minoritetsaktieägarnas vägnar ta emot en delgivning enligt 4 § 2 mom. Inlösaren ska då utan dröjsmål sända minoritetsaktieägarna ett meddelande om ansökans huvudsakliga innehåll och den gode mannens kontaktuppgifter på det sätt som i bolagsordningen föreskrivs om stämmokallelse och dessutom skriftligen sända meddelandet till de minoritetsaktieägare vars namn och adress är kända för bolaget. Inlösaren ska också utan dröjsmål publicera meddelandet i den officiella tidningen.

7 §

Bestämmande av lösenbelopp

Lösenbeloppet för en aktie ska bestämmas enligt dess gängse pris före inledandet av skiljeförfarandet. När tre veckor förflutit från det att ansökan om förordnande av skiljemän gjordes ska på lösenbeloppet betalas en årlig ränta som svarar mot den i 12 § i räntelagen avsedda referensränta som gäller vid

tidpunkten i fråga.

10 §

Överklagande

Den som är missnöjd med en skiljedom får överklaga den genom besvär hos tingsrätten på bolagets hemort. Tingsrätten ska när den behandlar besvären *i tillämpliga delar* iaktta vad som i 8 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om behandling av ansökningsärenden. Besvärsskriften med en kopia av skiljedomen ska tillställas tingsrätten senast 60 dagar efter registreringen av skiljedomen.

10 §

Överklagande

En part eller en god man som är missnöjd med en skiljedom får överklaga den genom besvär hos *Helsingfors tingsrätt*. Tingsrätten ska när den behandlar besvären iaktta vad som i 8 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om behandling av ansökningsärenden. Besvärsskriften med en kopia av skiljedomen ska ges *in till* tingsrätten senast 60 dagar efter registreringen av skiljedomen. *Om en god man på det sätt som avses i 21 kap. 4 eller 5 § i rättegångsbalken uppsåtligen eller av oakt-samhet orsakar inlösaren sådana rättegångskostnader som avses i nämnda kapitel, kan den gode mannen åläggas att ersätta kostnaderna i fråga. Den gode mannen ska ges möjlighet att bli hörd innan han eller hon kan åläggas att ersätta inlösarens rättegångskostnader.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 5 och 6 § i handelskammerlagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i handelskammerlagen (878/2002) 5 § 2 mom. och 6 § 2 mom., sådana de lyder i lag
638/2006, som följer:

Gällande lydelse

5 §

Inlösningsnämnd

Inlösningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande samt minst fem men högst sju andra medlemmar, som skall åtnjuta allmänt förtroende och ha kännedom om näringslivet. Ordföranden, vice ordföranden samt två av de övriga medlemmarna skall ha avlagt juris kandidatexamen, och två av dem skall ha behörighet för domartjänst.

6 §

Förfarandet i inlösningsnämnden samt kostnaderna

Centralhandelskammaren svarar för inlösningsnämndens kostnader och fastställer grunderna för arvoden till nämndens ordförande och övriga medlemmar. Centralhandelskammaren har rätt att hos sökanden ta ut en avgift för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man.

Föreslagen lydelse

5 §

Inlösningsnämnd

Inlösningsnämnden har en ordförande, en vice ordförande samt minst fem men högst sju andra medlemmar, som ska åtnjuta allmänt förtroende och ha kännedom om näringslivet. Ordföranden, vice ordföranden samt två av de övriga medlemmarna ska ha avlagt *högre högskoleexamen i juridik* och två av dem ska ha behörighet för domartjänst. *Minst en medlem ska utses på förslag av registrerade föreningar som företräder investerare.*

6 §

Förfarandet i inlösningsnämnden samt kostnaderna

Centralhandelskammaren svarar för inlösningsnämndens kostnader och fastställer grunderna för arvoden till nämndens ordförande och övriga medlemmar. Centralhandelskammaren har rätt att hos *inlösaren* ta ut en avgift för kostnaderna för valet av skiljemän och för ansökan om förordnande av en god man.

28
Gällande lydelse

RP 71/2013 rd
Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den
20 .

Bilagor

Bilaga 1. *Antalet ansökningar årligen om förordnande av en god man under den tid den nya aktiebolagslagen varit i kraft*

År	Antalet förordnanden
2006	2
2007	15
2008	7
2009	11
2010	9
2011 (fram till 17.10.2011):	9

Bilaga 2. *Ansökningsförfarandets varaktighet i enskilda fall (från inlösningsnämndens ansökan till tingsrättens förordnande)*

Förfarandets varaktighet	Antalet förordnanden
1—10 dagar	31
11—20 dagar	10
21—30 dagar	5
31—40 dagar	0
41—50 dagar	3
över 50 dagar	1